HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא [ב]המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער לאביה איצטריך ליה לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עבד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן תנן התם [ג א]אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן ואח"כ הודה חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו [ד ב]אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו [ה]בעא מיניה אביי מרבה האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והעמדתיך בדין ונתחייבת לי ממון והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי ולא העמדתני בדין ולא נתחייבתי לך ממון ונשבע והודה לר' שמעון מאי כיון דעמד בדין ממונא הואי ומיחייב עליה קרבן שבועה או דלמא אע"ג דעמד בדין קנס הוי א"ל ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר יכול האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית או שאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי ונשבע והודה יכול יהא חייב ת"ל [1]וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר [ג]מה אלו מיוחדין שהן ממון אף כל שהן ממון יצאו אלו שהן קנס מאי

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה: **אע"פ שלא גבתה.** כגון שכר פעולה: **מת האב הרי הוא של אחים.** דמשבא לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין ויעידוהו דהא אי מודה מיפטר: **מציאתה.** בגמ' [מג.] פריך ממאן גביא: **גמ' לאביה איצטריכא ליה.** דלא תנן: **מדקא יהיב מפתה.** קנס ובושת ופגם פשיטא דלאביה נינהו דאי לדידה הא אחלה גביה: **אנסת ופיתית.** או פיתית: **חייב.** קרן וחומש ואשם אם הודה אחרי כן וזהו אשם גזילות: **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו.** אלא על פי עדים וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבעו הוה מיפטר כי כפריה נמי אין זו שבועת כפירת ממון: **אבל משלם בושת ופגם.** דממונא הוא ואשתכח דממונא כפריה. ולקמן [שם] מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם ולא נשבע זה על כפירת קנס: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני. דרביה הוה: **כיון דעמד בדין.** כבר ואי הוה מודי ליה קמן הוה משלם שכבר חייבוהו ב"ד ראשון על פי עדים השתא ממונא כפריה וחייב: **או דלמא אף על גב דעמד בדין.** ואי מודה הוה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב בכפירתו קרבן שבועה הואיל ועיקרו קנס ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא על פקדון ותשומת יד וכיוצא בהן: **הפלת את שיני.** נמי קנסא הוא שהרי ממונו הוא כאחד מן החמורים:

לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה דלא שייך בה מחילה וכדרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר מ"מ משמע ליה דבנערה איירי דפשטא דמתני' אלו נערות דרישא קאי: **רבי שמעון** פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. תימה לר"י תיפוק ליה דאפי' בעושק והלואה גופייהו דכתיבי בקרא לא מיחייב קרבן אלא כשייחד לו כלי להלואתו ולעושקו (ב"מ דף מח.) וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן דמיירי בלא עמד בדין דבעמד איבעיא ליה לאביי בסמוך ואומר ר"י כגון שייחד לו כלי כך לכשיעמוד בדין בב"ד ויתחייב לו יהא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו וא"ת וכי נימא דסבר ר"ש דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאפי' את"ל דאם אמר כלי זה יהא שלך אם ירדו גשמים היום דחשיב דבר בא לעולם היינו משום דכלי שנותן לו הוא בעולם וזכה בו למפרע כשירדו גשמים והא דקאמר אם ירדו תנאה בעלמא הוא אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד אלא שמייחדו לו לגבות הימנו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין והא לא בא לעולם הוא וכ"ת ה"נ א"כ נחשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין (דף סב: ושם) דסבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא [ד]פריך נמי התם ונחשוב נמי ר"ע ואור"י דר"ש חדא ועוד קאמר חדא דייחוד אינו מועיל דדשלב"ל הוא דאינו מתחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך ועוד אפי' קונה בייחודו אין כאן כפירת ממון שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואי מודה מיפטר [ה][ורבנן אית להו דאדם מקנה דשלב"ל ולא מייתי התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שמם]: **ונשבע** והודה לר"ש מהו. ק"ק דבהך מתניתין לא פליגי אלא דלרבנן בושת ופגם קא תבע ולר"ש קנס קא תבע אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע היה פטור לרבנן כמו לר"ש א"כ אמאי בעי אליבא דר"ש טפי מלרבנן דה"נ הוה מצי למבעי לרבנן אם פירש דקנס קא תבע והאיכא ברייתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעייתו לר"ש: **או** דלמא אע"ג דעמד בדין קנסא הוא ומודה בקנס פטור. כן כתוב בכל הספרים אבל בקונטרס פירש או דלמא אע"ג דעמד בדין ואי מודה ביה מיחייב אפילו הכי לא מיחייב קרבן שבועה כיון דעיקרו קנס ולא הוי דומיא דפקדון דקרא משמע מתוך פירושו דפשיטא ליה לאביי שהוא ממון לכל שאר דברים היכא דעמד בדין לשלם על פי עצמו או להורישו לבניו דמאי שנא ולא מיבעיא ליה אלא לענין קרבן שבועה דווקא משום דכתיב וכחש ובעינן דומיא דפקדון דעיקרו ממון כדפי' והיא דלקמן דחקו לפרש כן דפריך אביי בסוף הסוגיא אמתני' דר"ש פוטר כו' וקאמר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו כו' משמע דפשיטא ליה לאביי היכא דעמד בדין דהוי ממונא ועוד דאדפריך ליה אביי לרבה ממתניתין לא הספיקה לגבות כו' ואי אמרת ממונא הוי להורישו לבניו כו' תקשי ליה לנפשיה דאביי גופיה מודה דהוי ממון לכל דבר אלא דמבעיא ליה דווקא לענין קרבן שבועה כדפי' ועוד אמאי איצטריך לשנויי כי קאמר רבה בשאר קנסות נימא דבקנס דאונס נמי קאמר רבה דהוי ממון להתחייב בהודאתו כשעמד בדין דהא אפי' בסוף הסוגיא פשיטא ליה לאביי דהוי ממון לענין שמתחייב בהודאה והא נמי דפריך ליה אביי לרבה מר"ש פוטר טעמא דלא עמד בדין הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו מיחייב קרבן שבועה ליקשי אביי לנפשיה הואיל ופשיטא ליה בכולהו קנסות דהוי ממון להתחייב בהודאתו [ו]ונראה לפרש דאביי מספקא ליה אליבא דר"ש לפי שמצינו במשנתינו דלר"ש לא הוי ממון להורישו לבניו להכי מבעיא ליה אי לא חשיב נמי לר' שמעון ממון לענין קרבן שבועה והודאה אי לאו ואתרוייהו מבעיא ליה כדגרסינן בכל הספרים דהא בהא תליא דאי מיחייב בהודאתו אם כן כפר ליה ממונא ומיחייב קרבן שבועה ואי מיפטר בהודאה אם כן לאו מידי כפר ליה ולכך הוצרך רבה לקמן לשנויי כי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו דלא מצי למימר ממון הוי להתחייב בהודאה דהא מדפטר ליה מקרבן שבועה מכלל דאי מודה מיפטר ולקמן דאמר אביי הא עמד בדין דמשלם ע"פ עצמו הכי פי' הא עמד בדין ובגרה ומתה דמינה ירית מיחייב קרבן שבועה: **אמר** ליה ממונא הוי ומיחייב עליה קרבן שבועה. וה"ה דאי מודה ביה מיחייב דהא בהא תליא ויש שמוחקין ומיחייב עליה קרבן שבועה דהא לקמן קאמר רבה כי קאמינא ממונא הוי להורישו לבניו [ז]ולא גרסינן אלא ממונא הוי ולא פי' עד לבסוף דלענין להורישו לבניו קאמר ואומר רבינו יצחק דאין למוחקו בשביל כך דהא למאי דמסיק כי קאמר רבה בשאר קנסות הדר ביה דמעיקרא השיב לאביי דממונא הוי הקנס דאונס ופיתוי ונראה לרבינו יצחק דרבה קיבל מרבותיו דממונא הוי והשיב לו תחילה לענין קרבן שבועה וכשסתר לו אביי חזר בו ואמר לא לענין קרבן קבלתי דממון הוי אלא לענין להורישו לבניו וכן משמע דכשבא הקשה לו ממתני' אמאי קשו בה עשרים ותרתין שנין הוה ליה לחזור מדבריו אלא ודאי מרבותיו קבל: **הפלת** את שיני וסימית את עיני. וא"ת מה ייחוד כלי שייך גבי עבד דהא מיד כשהפיל את שינו קנה העבד בעצמו דגבי עבד גלי רחמנא שזוכה בעצמו מיד כשיפיל שינו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עד. ושם) ותו לא הוי קנס ואין לומר כגון שהפיל שינו וסימא את עינו דיוצא בשינו ונותן לו דמי עינו ומייחד לו כלי על דמי עינו או שתבעו על מעשה ידיו ומייחד לו כלי על זה דהא מוכח בבבא קמא דמאן דאית ליה יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו סבר דאין צריך גט שחרור ור"ש אית ליה בהדיא [ח]דצריך גט שחרור וי"ל דסימא את עינו אין צריך ייחוד דאין ייחוד גדול מזה שהרי העבד תובע את גופו מרבו שישחררנו ויכתוב לו גט שחרור ואם תאמר פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד דאפילו רבי אליעזר דדריש רבויי ומיעוטי ומרבה קרקעות לשבועה לענין קרבן שבועה פוטר בפרק שבועת הפקדון (שבועות לז:) דדריש מכלל ולא כל והוא הדין בעבדים ויש לומר דאע"ג דבקרקעות אין קרבן בעבד יש קרבן דהכי נמי אשכחן רבי מאיר דאית ליה דאין נשבעין על הקרקעות ועל העבדים סבירא ליה דנשבעין כדאמרינן בהשואל (בבא מציעא דף ק:): מאי

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ג:
ד ב מיי' שם ומיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב:
ה ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הל' ב ג סמג לאוין רמח:

מסורת הש"ס

א) [לקמן מג.], ב) לעיל לט., ג) שבועות לו:, ד) [ומיהו י"ל דלא חשיב אלא הני דאמרי בהדיא דאדם מקנה אבל ר"ש דלא אמר בהדיא אלא שיש לדקדק מדבריו לא חשיב ועוד דבלאו הכי צריך לתרץ אמאי לא חשיב ר"א בר"ש דהמוכר את הספינה. ת"י עה"ג], ה) ת"י כ"י, ו) [ומאי שייך למיבעי אמתני' דהכא אברייתא הוי ליה למיבעי אי רישא רבנן וסיפא ר"ש. ת"י עה"ג], ז) [וע"ע תוס' ב"ק עב. ד"ה סיפא וכו'], ח) [קדושין כד: גיטין מב:],

◆

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּייָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה: ויקרא ה כא, כב

◆

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה אביי מרבה. עיין בתשובת מהרלנ"ח סימן סז ובתשובת רשד"ס תא"ח וי"ד סימן רנ"ב שהאריכו בסוגיא זו:

◆

מוסף רש"י

שאינו משלם קנס על פי עצמו. וכיון דאי אודי לא מחייב לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה (שבועות לז:). **אבל משלם בושת ופגם ע"פ עצמו.** הילכך ממונא כפריה, ובגמרא מפרש פלוגתייהו (שם).

◆

תוספות רי"ד

ובושת ופגם ה"ה של אב ואע"פ שלא הספיק לגבות ואם מת האב ה"ה של אחין. פי' שכיון שנתחייב בב"ד ליתן לאב כבר זכה בהן האב אע"פ שלא גבה ואם מת עד שלא הספיק לגבות אותן דאחין הוו כלהו ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה לא של אחין שאין האב מוריש זכות בתו לבניו ואילו מתה היא אחר שמת האב אם עמדה בדין עמו ונתחייבו לה גם הקנס בב"ד מורישתו לאחים ואם לא עמדה בדין הקנס אינה מורשת אותם לאחים דהכי אמרי' בגמרא כיון דאילו מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשים אבל הבושת והפגם והצער שאין יכול להפטר מהן בהודאתו היא מורישתו לאחי'. וה"ה בכל חבלה דעלמא אע"פ שלא עמד עליהן בדין מורישן אדם לבניו שאם חבל ראובן בשמעון ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת יורשיו תובעים אותו אבל אם גנב ראובן שורו של שמעון וטבח ומכר ולא הספיק לתובעו בדין עד שמת אין יורשיו יכולים לתובעו דכל קנסא דינן דאי מודי ביה מיפטר לא הוי ממון להורישו לבניו: עמדה בדין עד שלא בגרה ה"ה של האב וכיון שנתחייב ליתן לאב בעדים דתו לא מצי מודי ומיפטר ומת האב קודם שהספיקה לגבותן ה"ה של אחין ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דפקע זכות האב דרחמנא אמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי הבוגרת ה"ה של עצמה ואם מתה רואים אם עמדה בדין ונתחייב לה גם הקנס ואח"כ מתה הכל הוא של אחים ואם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמתה הקנס הוא שלו [דכיון] דאי מודה ביה מיפטר אינו ממון להורישו ליורשין והרי הוא של מאנס אבל בושת ופגם וצער שהן ממון הן של אחין. רש"א וכו'. פי' ר"ש פליג בהכי על ת"ק

תוספות רי"ד (המשך)

ואמר אע"פ שעמדה בדין ונתחייב לתת לאב בב"ד ע"פ עדים ששוב אין יכול להודות ולהפטר עדיין לא זכי בהן האב ואף על גב דבכל קנסא דעלמא מודה ר' שמעון דמשעה שעמד עליו בדין ששוב א"י להפטר בהודאתו הוי ממון ומורישו לבניו הכא פליג משום דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה וכ"ז שלא באו ליד אב [הם] של בתו הכל הקנס והבושת והפגם והצער. ואם מת האב אינו של אחים אלא של עצמה ואין הל' כר"ש שהוא יחיד אלא כת"ק דמשעה שעמד עליהן בדין ונתחייב לו זכה בהן ואם מת האב הן של אחין: מעשה ידיה של אנוסה שמתבטלת מחמת הצער אע"פ שלא גבתה מן המאנס כשמת האב ה"ה של אב להורישו לאחים כבושת ופגם וממונא הוא פי' וה"ה נמי לרבנן אע"פ שלא עמדה בדין עליהם ומת האב ה"ה של אחים שמשעה שבאו לעולם זכה בהן האב ומורישן לבניו. ופי' המורה ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין ויעידוה דהא אי מודי מיפטר ואינו נ"ל דבושת ופגם וצער אינו קנס ואפ"ה תנן במתני' שאם לא עמדה בדין עליהן לא זכה בהן האב ואע"ג דאילו מודה בהו לא מיפטר. וטעמא דמילתא נ"ל אע"פ שהן ממון כיון שצריך לעמוד עליהן בדין שהרי הן צריכין שומת ב"ד ובלא ב"ד לא יהיב ליה לא זכה בהן ולא יקראו ממונו עד עמדו בדין עליהם ועד שלא יעמוד בדין עליהם הן של בת אבל מעשה ידיה ומציאתה שאין צריך לעמוד בדין עליהן דמסתמא פרע לי' ולא כפר לי' זכה בהן האב מיד וה"נ אמרי' בפ"ה אמרי נהרדעא לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרי' וה"נ אמרי' לגבי הקדש דכל מטלטלי דכפריה אע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינים אם הקדישו בעליו אינו מוקדש עד שלא יתחייב לו והלכך בושת ופגם נמי אע"פ שממון הן כיון דמסתמא לא יהיב ליה אלא ע"פ ב"ד והו"ל ממון שצריך להוציא בדיינים אינו ממון לא להורישו מבתו לבניו ולא לכתוב עליו הרשאה ולא להקדישו אבל האב מוריש חבלותיו לבניו וגם הבת לאחיה שהיורש הוא זוכה בכל זכותו של אב והרי הוא תחתיו חוץ מן הקנס שאינו חשוב ממון מפני שיכול להודות בו ולהפטר והכא שאינו מוריש האב לבניו משום (דקאמרה בת) דהן שלה ואין אדם מוריש זכות בתו לבניו: